

Posudek oponenta doktorské disertační práce

Kandidát: Mgr. Petra Vojtová

Název práce: Problematika multikulturní výchovy v reflexi základních lidských práv Romů

Školitel: doc. PhDr. Jitka Šimíčková Čížková, CSc.

Oponent: Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

(Vlastní hodnocení)

Aktuálnost zvolené problematiky

Uchazečka o PhD. ve vědním oboru Prevence, náprava a terapie zdravotně sociální problematiky dětí a mládeže zvolila velmi aktuální téma. Multikulturní výchovu je možno samu o sobě chápat i jako jeden ze způsobů terapie sociálních neduhů naší společnosti. Ve vztahu k Romům je potřeba takové terapie zvláště aktuální.

Stanovené cíle doktorské disertační práce (splnění cílů)

Mgr. Petra Vojtová si vytýčila ve své práci „přiblížit romské etnikum studentům, pedagogům, kolegům a široké veřejnosti ve vztahu k multikulturní výchově, která se spoluúčastní na zachování základních lidských práv a svobod ve společnosti“. Sice skromně konstatuje, že v teoretické části podává pouze střípky historické poutě Romů do Evropy, avšak podle mého soudu to nejsou jenom „střípky“. Autorka svůj výklad opírá o rozsáhlé zvládnutí literatury i jiných zdrojů, využívá prací předních odborníků. Samotný cíl vzbudit zájem o jinou kulturu je ozdravující, terapeutický. Směřuje k odstraňování takových neduhů ve společnosti, jako je diskriminace a intolerance. Kladem práce je zřetelná osobní angažovanost autorky, podložená i jejími praktickými aktivitami spolupráce s romskými komunitami.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci:

Novými poznatky jsou především spojení edukace s obhajobou lidských práv Romů. Bez této spojitosti je totiž sebelepší edukace bezzubá. Kladem autorčina přístupu je tedy komplexnost, zachycení celistvosti života romských komunit i prezentace cest, jak překonávat dosavadní handicap romských komunit. Zejména v empirické části je znatelná erudice autorky, když zkoumá prvky multikulturní výchovy na základních školách, jejich implementaci a účinnost. Empirické zkoumání úrovně multikulturní výchovy a metod jejího uplatnění ve školách je uplatňováno mnohými autory u nás, na Slovensku i v jiných zemích Evropy. Avšak prezentace metod multikulturní výchovy Mgr. Vojtovou ukazuje jasnou originalitu přístupů i možnost tyto dovednosti rozvíjet teoreticky i prakticky v budoucnosti.

Přínos pro další rozvoj vědního oboru:

Přínosem uchazečky o PhD. je

- metodicky dobře zvládnutý výklad o historii a kultuře romských komunit u nás i ve světě, použitelný i pro výklad pro učitele ve školách
- kvalitní empirický výzkum úrovně multikulturní výchovy ve vztahu k romským žákům
- náměty pro uplatnění moderních edukačních metod ve výuce.

Připomínky:

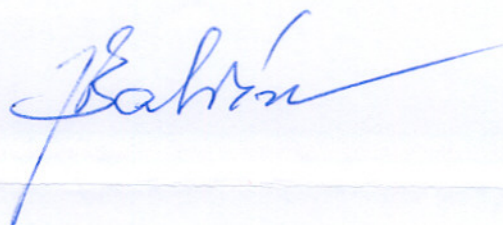
- Zajímalo by mě bližší rozvedení vztahu multikulturní výchovy k vědnímu oboru, v němž je práce napsána (Prevence, náprava a terapie...
- Zajímalo by mě hlubší rozvedení metod používaných ve školách s převahou romských žáků a jejich terapeutická funkce pro společnost

ZÁVĚR

Doporučuji předloženou práci k obhajobě a po jejím obhájení navrhuji udělit uchazečce titul PhD.(doporučení k obhajobě a návrh na udělení PhD. ve vědním oboru..., nedoporučení, resp. přepracování):

Místo vypracování a datum: Praha, 4. září 2006

Podpis: Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Posudek oponenta doktorské disertační práce

Kandidát : Mgr. Petra Vojtová

Název práce: Problematika multikulturní výchovy v reflexi základních lidských práv Romů

Školitel: doc. PhDr. Jitka Šimíčková Čížková, CSc.

Oponent: PhDr. Stanislav Matulay, PhD.

Aktuálnost zvolené problematiky

O tom, že si autorka zvolila aktuální problematiku není pochyb. Takzvaná rómska problematika na územích bývalého Československa vznikla už od doby ich příchodu. Postupným rozvojem moderní společnosti, s kterým Rómovia částečně nemohli a částečně nechceli „držet krok“ jednoznačně narostala.

V období budování socialismu byli do jejího řešení vrhnuté obrovské finanční a lidské kapacity. Rómovia dostali statut rovnoprávných občanů, což znamenalo okrem iného, že museli povinně nastúpiť do práce a ich deti absolvovať základnú školskú dochádzku.

Vzhľadom na svoju chudobu a nízke vzdelanie nemohli byť vtedajším ideologickým systémom zaradení ani medzi „buržoázne živly“ ani k „podozrivej, politicky nespoľahlivej inteligencii“, a tak sa stali „kolektívnymi, mechanickými budovateľmi socializmu“, a teda zdanlivo integrálnou súčasťou spoločnosti.

Vývoj po roku 1989 - razantné zvýšenie hodnoty vzdelania a prudký úbytok nekvalifikovanej práce opäť odsunuli Rómov do polohy marginálov.

Po novom musela byť postavená aj otázka základných ľudských práv všetkých občanov a zvlášť Rómov, ako sociálne najslabších.

Stanovené ciele doktorské disertační práce (splnění cílů)

Na s. 77 autorka definovala hlavný cieľ práce nasledovne: „realizovať výskum na základných školách v Českom Krumlove a Českých Budějoviciach, ktorý zisťuje implementáciu multikulturnej výchovy do základného školstva v oboch mestách.“

Hlavné ciele výskumu (s. 77 – 78):

„Zistiť či sa v rámci základného vzdelávania u žiakov piatych až deviatych tried prakticky uplatňuje multikulturné vzdelávanie s dôrazom na rómske etnikum.

Zistiť či formy multikulturnej výuky sú účinné, teda prispievajú k odstráneniu predsudkového chovania žiakov majoritnej spoločnosti voči príslušníkom rómskeho etnika a iným sociokultúrnym skupinám.

Zistiť či sú, alebo nie sú metódy multikulturnej výchovy správne aplikované na základných školách v Českom Krumlove a Českých Budějoviciach.

Konstatujem, že vyššie uvedené ciele svojej práce autorka naplnila.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci:

To čo bolo reálne z tohoto hľadiska, autorka aj splnila, t.j. zhrnula poznatky o mieste Rómov v histórii „českých zemí“ a Slovenska, a to v priereze od 14. storočia až po súčasnosť. Zároveň venovala pozornosť aj z hľadiska témy práce rozhodujúcim oblastiam – vzťahu Rómov k európskemu systému školského vzdelávania a rómskej rodine, ako rozhodujúcej hodnote.

Kladne hodnotim tiež spracovanie problematiky vývoja ochrany ľudských práv Rómov v Európe i v Českej republike (kapitola 4), vrátane prehľadu príslušných legislatívnych opatrení.

Realizáciou empirického výskumu sa už autorka dopracovala skutočne aj k novým poznatkom, z ktorých osobitne oceňujem:

- spochybnenie mýtu o Krumlove ako o meste – oáze bezkonfliktného spolunažívania nerómskej majority a rómskej minority – k tomuto musím dodať, že mi nejde o škodoradosť, ale o signalizáciu reality mestskému úradu a ostatným príslušným inštitúciám, vrátane tretieho sektoru, že nie je všetko také bezproblémové, ako by si želali, a že teda treba sa situáciou zaoberať skôr, než sa stane neúnosnou
- naznačenie poznatku, že tolerancia k jednotlivým etnikám nie je jednoznačne funkciou vedomostí majoritnej mládeže o týchto etnikách, čiže inými slovami je nutné v tomto smere predpokladať aj pôsobenie faktorov, ktoré sú mimo dosahu multikultúrneho vzdelávania a výchovy

Přínos pro další rozvoj vědního oboru:

Prínosy práce naznačuje už porovnanie témy práce – Problematika multikultúrnej výchovy v reflexii základných ľudských práv Rómov a názvu daného vedného odboru – Prevencia, náprava a terapia zdravotno sociálnej problematiky detí a mládeže.

Spracovanie problematiky vzdelávania rómskej mládeže vo svetle etnických špecifik, multikultúrneho vzdelávania majoritnej časti spoločnosti, ale aj základných ľudských práv rómskej minority je určite prínosom pre rozvoj daného odboru.

Pripomienky:

1 K teoretickej časti práce

Teoretickú časť práce autorka vypracovala, (napokon jako inak) na základe príslušnej odbornej literatúry a preto moje pripomienky smerujú skôr k týmto prameňom – pre názornosť uvediem niektoré príklady.

V prvom rade:

- Podobne jako odborná literatúra aj text úvodu práce (s. 1 – 4) podrobne rozoberá, čo by mala pre zlepšenie jestvujúceho stavu robiť majorita a skromne mlčí o tom, čím by mala k jej riešeniu prispieť rómska minorita.
- Práca je zameraná na problematiku multikultúrnej výchovy, ale predsa mi len chýba zmienka o tom – v závere práce určite (s. 126- 130), že riešenie rómskej problematiky (minimálne) na území bývalého Československa, nespočíva len vo skvalitnení systému multikultúrnej výchovy mládež (či staršej) generácie.

Dôvodom druhej pripomienky je, že „som smutný z toho“ – tento štylistický obrat som sa naučil od jedného mladého rómskeho aktivistu, ktorý ho používa vždy v situácii, keď narazí na nejakú skutočnú či domnelú krivdu majority voči rómskemu etniku, - že dostupná odborná literatúra jednostranne pertraktuje realizáciu zákona č. 74/1958 Z.z. (zo 17. októbra r. 1958). S jej realizáciou logicky spojené surovosti, samozrejme nemožno obhajovať.

Príslušná odborná literatúra ale dôsledne mlčí o duchu tohoto zákona, tak ako ho definoval hneď prvý paragraf tohoto zákona: Nájst' kočovníkom vhodné zamestnanie, postarať sa o ich ubytovanie, prevychovať ich na pracujúcich občanov.

Už 30. októbra 1958 vydalo vtedajšie Ministerstvo školstva a kultúry ČSR smernice pod názvom Výchova a vyučovanie cigánskych detí.

Vzápätí, 10. januára 1959 vydalo Ministerstvo zdravotníctva ČSR Smernice pre zdravotnícku prácu u osôb, ktoré viedli kočovný spôsob života. Obsahovali široký diapazón boja proti prenosným chorobám, povinné preočkovanie osobitne rómskych detí, ale aj dospelých, zavedenie základnej lekárskej evidencie pre všetkých a pod. a pod.

Asi už netreba dodávať, že mnohé (keď sa už z opatrnosti vyhneme termínu – väčšina) z týchto opatrení boli splnené vďaka nasadeniu obrovského počtu pracovníkov a teda i finančných prostriedkov. Som naozaj smutný z toho, keď sa o týchto skutočnostiach mlčí.

Mimochodom z prameňnej literatúry odporúčame siahnuť napr. do malého zborníčka vydaného v edícii časopisu Národní výbory, UPV Praha v roku 1959 – pod názvom Práce mezi cikánským obyvatelstvem, alebo priamo do textov príslušných zákonov.

Moja tretia pripomienka opäť smeruje skôr k tomu čo ponúka odborná literatúra na tému zvýšenia vzdelanosti rómskeho etnika, ako základnej podmienky jej integrácie do modernej spoločnosti.

Autorka napr. na s. 36 –39 popisuje presne problémy rómskych detí v škole, ktoré vyplývajú z rozporu princípov kolektivity doma a individuality v škole, z neakceptácie inštitucionálneho euroamerického systému vzdelávania a pod. Pragmatické návody, alebo aspoň vízie ako tieto rozpory preklenúť bez väčšej zmeny rómskej identity - odborná literatúra neobsahuje, preto by bolo nereálne vyžadovať ich od autorky. Osobne sa domnievam, že multikultúrna výchova majority týmto zázračným kľúčom určite nebude.

2 K empirickej časti práce

K metodologickej stránke mám dve zásadnejšie pripomienky:

- Pochybnosť mám o zmysluplnosti konceptu sociokultúrnych skupín, ktoré autorka prebrala z oficiálnych výskumov Českej akadémie vied. Z hľadiska témy práce sa mi nezdá, že by problémy s Američanmi, či kresťanmi boli čo len trochu porovnateľné s rómskou problematikou, tak jako ju poznáme v Čechách či na Slovensku.
- Spracúvať záznamy kvalitatívnych rozhovorov kvantitatívne nie je štandardné (viď grafy na s. 116 a ďalej, v ktorých autorka ponúkla kvalitatívne rozhovory so 16 pedagógmi).

Napokon ešte drobná terminologická poznámka. Na s. 84 autorka napísala, že realizovala s pedagógmi „kvalitatívny rozhovor podľa pripraveného kvalitatívneho dotazníku“, čo si myslím, že nie je možné, pretože dotazník je výlučne kvantitatívna výskumná metóda. Zrejme prišlo k drobnému „logickému preklepu“ a autorka mala na mysli možno záznamový hárok.

ZÁVER

Na základe vyššie uvedeného posudku **doporučujem prácu k obhajobe** a návrhujem udelenie PhD. vo vednom obore Prevencia, náprava a terapia zdravotno sociálnej problematiky detí a mládeže.

Miesto vypracování a datum: Nitra, 18.9.2006

Podpis:

